

KORPUS LINGVISTIKA VA MATN TAHLILINING ZAMONAVIY USULLARI

Abdulqosimova Mohlaroy

O'zDJTU Sharq filologiyasi fakulteti, 3-bosqich talabasi
@Abduxoshimovna_m

Annotatsiya. Ushbu maqolada korpus lingvistika va matn tahlilining zamonaviy usullari, ularning nazariy asoslari hamda amaliy qo'llanilish imkoniyatlari yoritiladi. Korpus lingvistika til birliklarini real foydalanish asosida o'rganishga imkon beruvchi zamonaviy yo'nalish sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning matn tilshunosligidagi o'rni ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari korpus yondashuvi til birliklarining statistik, semantik va pragmatik xususiyatlarini chuqur ochib berishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: korpus lingvistika, matn tahlili, diskurs, raqamli lingvistika, sun'iy intellekt.

Аннотация. В данной статье рассматриваются корпусная лингвистика и современные методы анализа текста, их теоретические основы и возможности практического применения. Корпусная лингвистика анализируется как современное направление, позволяющее изучать языковые единицы на основе реального употребления языка. Также рассматривается роль цифровых технологий и искусственного интеллекта в лингвистике текста. Результаты исследования показывают, что корпусный подход глубоко раскрывает статистические, семантические и прагматические особенности языковых единиц.

Ключевые слова: корпусная лингвистика, анализ текста, дискурс, цифровая лингвистика, искусственный интеллект.

Abstract. This article examines corpus linguistics and modern methods of text analysis, their theoretical foundations, and practical applications. Corpus linguistics is analyzed as a modern field that enables the study of language units based on real language usage. The role of digital technologies and artificial intelligence in text linguistics is also considered. The results of the study show that the corpus-based approach deeply reveals the statistical, semantic, and pragmatic features of language units.

Keywords: corpus linguistics, text analysis, discourse, digital linguistics, artificial, intelligence.

Kirish. Zamonaviy tilshunoslikda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning rivojlanishi tilni o'rganish metodlarini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy yondashuvlardan farqli ravishda, korpus lingvistika real matnlar asosida til birliklarini empirik tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa tilning tabiiy ishlatilish qonuniyatlarini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. 1. Korpus lingvistikaning nazariy asoslari

Korpus lingvistika — katta hajmdagi elektron matnlar asosida tilni statistik va empirik o'rganish usulidir. Uning asosiy tamoyillari:

- real matnlar asosida tahlil;
- statistik yondashuv;
- kontekstga asoslangan interpretatsiya;
- avtomatlashtirilgan tahlil vositalari.

2. Matn tahlilining zamonaviy usullari. Statistik tahlil
 - Soʻzlarning chastotasi, kollokatsiyalar va n-gram modellari orqali matn strukturasi oʻrganiladi.
 - Semantik tahlil
 - Soʻz maʼnolari va ularning oʻzaro munosabatlari sunʼiy intellekt asosida tahlil qilinadi (Word2Vec, GloVe).
 - Pragmatik tahlil
 - Matnning kommunikativ maqsadi va diskurs tuzilishi aniqlanadi.
3. Sunʼiy intellekt va korpus lingvistika. Sunʼiy intellekt korpus lingvistikaning rivojlanishida muhim rol oʻynaydi. NLP texnologiyalari matnlarni avtomatik tahlil qilish, tarjima qilish va klassifikatsiya qilish imkonini beradi. Neyron tarmoqlar asosidagi tizimlar tilni chuqurroq tushunishga yordam bermoqda.

4. Amaliy qoʻllanish sohalari:

- Korpus lingvistika quyidagi yoʻnalishlarda qoʻllaniladi:
 - til oʻqitish metodikasi;
 - lugʻat tuzish;
 - mashina tarjimasi;
 - media va diskurs tahlili;
 - akademik yozuvni baholash.

Xulosa. Korpus lingvistika zamonaviy tilshunoslikning muhim yoʻnalishlaridan biri boʻlib, u tilni real matnlar asosida oʻrganishga imkon beradi. Bu yondashuv til birliklarining statistik, semantik va pragmatik xususiyatlarini aniqlashda samarali hisoblanadi. Shuningdek, korpus lingvistika matn tahlilining zamonaviy usullari bilan uzviy bogʻliq boʻlib, tilni obyektiv va ilmiy asosda tahlil qilish imkonini kengaytiradi. Sunʼiy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi esa ushbu yoʻnalishning amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Umuman olganda, korpus lingvistika nafaqat nazariy tilshunoslikni boyitadi, balki tilni avtomatik qayta ishlash va zamonaviy lingvistik tadqiqotlar uchun muhim metodologik asos boʻlib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mahmudov N. Tilshunoslik nazariyasi. Toshkent: Oʻzbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Sayfullayeva R., Mengliev B. Hozirgi oʻzbek adabiy tili. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Qodirov A. Matn tilshunosligi va diskurs tahlili. Toshkent: Fan nashriyoti.
4. Rasulov Z. Zamonaviy tilshunoslik masalalari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
5. McEnery T., Hardie A. Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice. Cambridge University Press, 2012.
6. Sinclair J. Corpus, Concordance, Collocation. Oxford University Press, 1991.